

ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІВ
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇTECHNOLOGY OF PREPARING FUTURE NAVIGATORS
FOR PROFESSIONAL COMMUNICATIVE INTERACTION

У статті подано теоретичне обґрунтування технології підготовки майбутніх судноводів до професійної комунікативної взаємодії. З'ясовано, що на сучасному етапі підготовки морських фахівців однією з найактуальніших проблем є професійна взаємодія у процесі виконання фахової діяльності. Від того, наскільки ефективно вміє спілкуватися судноводій із членами екіпажу, наскільки він володіє технікою професійної взаємодії, певною мірою залежить безпека судноплавства, а також життя пасажирів. З огляду на це виникає необхідність розроблення та поетапного впровадження технології підготовки майбутніх судноводів до професійної комунікативної взаємодії у вищих морських навчальних закладах України. Аналіз стану підготовки майбутніх судноводів до професійної комунікативної взаємодії у ВМНЗ засвідчив відсутність цілісної системи, стратегії або чіткого плану. Розробці технології підготовки майбутніх судноводів до професійної комунікативної взаємодії передувало: вивчення структури її особливостей підготовки майбутніх судноводів до професійної комунікативної взаємодії; визначення основних підходів до її формування; визначення педагогічних умов підготовки майбутніх судноводів до професійної комунікативної взаємодії; виокремлення критеріїв, їх показників і рівнів готовності майбутніх судноводів до професійної комунікативної взаємодії, а саме: концептуальна основа; змістова частина; процесуальна частина, що стосується питань організації навчального процесу відповідно до цілей, методів і форм навчальної діяльності студентів та викладачів. Запропоновано реалізацію технології через авторський спецкурс «Основи професійної комунікативної взаємодії майбутніх судноводів», подано навчальний план спецкурсу.

Ключові слова: технологія, підготовка, майбутні судноводії, професійна комунікативна взаємодія, комунікація.

The article presents the theoretical and methodological basis of the technology of training future navigators for professional communicative interaction. It was found out that at the present stage of training of navigators one of the most important problems is professional interaction. The safety of navigation, as well as the lives of passengers, depends on how effectively a navigator can communicate with crew members, his technique of professional interaction. In this respect, there is a need to develop and carry out the technology of training future navigators for professional communicative interaction in higher marine educational institutions of Ukraine. The analysis of the state of future navigators' training for professional communicative interaction in higher marine educational institutions showed a lack of a system, strategy or plan. The development of technology for the training of future navigators for professional communicative interaction was predetermined by the following: study of the structure and features of the training of future navigators for professional communicative interaction; defining of the basic approaches to its formation; definition of pedagogical conditions for the training of future navigators of professional communicative interaction; the selection of criteria, their indicators and levels of readiness of future navigators for professional communicative interaction. The components of the technology of training future navigators for professional communicative interaction, in particular: conceptual basis; content part; the procedural part concerning the issues of the organization of the educational process in accordance with the aims, methods and forms of educational activity of students and teachers. The implementation of the technology through the author's specialized course "Communication of the professional communicative interaction of future ship drivers" is proposed, the curriculum of the specialized course is given.

Key words: technology, preparation, future ship navigation, professional communicative interaction, communication.

УДК 378.6:355
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-15-2-12>

Желясков В.Я.,
канд. пед. наук,
завідувач кафедри гуманітарних
дисциплін
Дунайського інституту
Національного університету
«Одеська морська академія»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Проблема впливу інформаційного середовища на професійну діяльність судноводів є надзвичайно актуальною у системі вищої морської освіти. На сучасному етапі підготовки морських фахівців однією з найактуальніших проблем є професійна взаємодія у процесі виконання фахової діяльності. Від того, наскільки ефективно вміє спілкуватися судноводій із членами екіпажу, наскільки він володіє технікою професійної взаємодії, певною мірою залежить безпека судноплавства, а також життя пасажирів. Більшість морських суден мають багатомовні інтернаціональні екіпажі, які часто з різних причин не здатні продемонструвати необхідні професійні навички, в тому числі з англійської мови, таким чином ризикуючи заподіяти шкоду пасажирів,

компанії, майну та навколишньому середовищу. Важливу роль у цьому відіграє професійна комунікативна взаємодія, яка є надзвичайно важливою для безпеки морського транспорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Термін «технологія» прийшов у педагогіку з виробничої сфери і стає все більш правомірним способом методів та методики навчання. Тлумачення цього поняття залежить від розуміння авторами структури освітнього процесу та його складників. Різноманітність підходів у класифікації технологій навчання зумовлена їх складністю і багатоаспектністю, оскільки технологія – це і логіка виховного процесу, що здійснюється в різних видах педагогічної діяльності, і майстерність, і сукупність прийомів і методів навчання, що забезпечують

високу ефективність навчально-виховного процесу. Загальна установка педагогічної технології – вирішувати дидактичні проблеми управління навчальним процесом з точно заданими цілями, досягнення яких має бути чітко визначене.

Починаючи з 60-х років поняття «педагогічна технологія» поступово посіло своє місце в педагогічній науці. Певний внесок у дослідження цього поняття зробили П. Автомонов, В. Беспалько, Л. Герганов, І. Дичківська, М. Махмутов, Е. Бурцева, Л. Загрекова, М. Мусоріна, Н. Таліпова, М. Кларін, Т. Мошарова, Л. Ніконорова, В. Паламарчук, О. Барановська, О. Пометун та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз стану підготовки майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії у ВМНЗ засвідчив відсутність цілісної системи, стратегії або чіткого плану. Результати наукового пошуку та власний педагогічний досвід підтвердили необхідність розроблення та поетапного впровадження технології підготовки майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії у ВМНЗ України. Розробці технології підготовки майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії передувало:

1) вивчення структури й особливостей підготовки майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії;

2) визначення основних підходів до її формування;

3) визначення педагогічних умов підготовки майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії;

4) виокремлення критеріїв, їх показників і рівнів готовності майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії.

Мета статті – теоретично обґрунтувати технологію підготовки майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії.

Виклад основного матеріалу. У педагогічній літературі зустрічаються поняття «педагогічна технологія», «освітня технологія», «технологія навчання», «педагогічні технології навчання». Вони співвідносяться так само, як і категорії: педагогіка, освіта та навчання. Найширшим є поняття «педагогічна технологія», оскільки воно охоплює процеси навчання і виховання. Освітня технологія пов'язана з організацією освітніх систем. Технологія навчання описує діяльність учителя та учнів у навчальному та виховному процесі.

Поняття «педагогічні технології навчання» трактується по-різному, залежно від розуміння авторами мети, сутності, структури та результатів педагогічного процесу. Педагогічні технології покликані вирішувати певні дидактичні проблеми із заданими цілями, організацією навчання та чітко визначеною структурою реалізації. Педагогічна технологія означає не тільки сукупність

методів, прийомів та способів навчання, але й педагогічну майстерність, творчий підхід викладача до навчання, створення ситуацій для саморозвитку й успіху.

В. Якунін зазначає, що педагогічна технологія – це «єдність основних функцій, які послідовно й циклічно змінюються у процесі планування, організації і проведення процесу навчання. Педагогічна технологія включає такі функції: діагностики, визначення мети, інформації, прогнозування, проєктування (планування), прийняття рішення, організації виконання, комунікації, контролю і корекції за провідної ролі цілепокладання» [7, с. 15].

На думку Л. Ніконорової, педагогічні технології застосовують для «використання потенціалу різних дисциплін, які співпрацюють з педагогічною наукою, для підвищення ефективності навчання і підведення всіх учнів до єдиного, заздалегідь запланованого рівня володіння знаннями, вміннями, навичками» [4, с. 29].

В. Юдін надає таке визначення технології: це послідовність кроків рекомендованої навчальної діяльності, виділених на основі наукових уявлень [5].

Л. Герганов під інноваційною педагогічною технологією розуміє «набір навчальних процедур, які вдосконалюють навчальний процес, упроваджують нововведення й гарантують кінцевий запланований результат» [2, с. 301], що, на нашу думку, дуже важливо у професійному становленні фахівців морського профілю.

В. Смелікова під технологією розуміє структурно-системний, доцільно організований та діяльнісний процес із безумовним забезпеченням комфортних умов для студентів і викладачів, який гарантує досягнення заздалегідь поставлених цілей [6, с. 68].

М. Мусоріна визначає педагогічну технологію як: «наукове вирішення проблем педагогіки, за яким може здійснюватися моделювання та автентичне відтворення педагогічних дій задля виконання класичних завдань педагогіки: опису, пояснення, прогнозування та проєктування педагогічних процесів» [3, с. 109].

Розробляючи технологію формування готовності майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії, ми виходили з визначення педагогічної технології, запропонованого В. Беспальком, який визначив її як: «систематичне й послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого навчально-виховного процесу», тобто технологія є «проєктом певної педагогічної системи, що реалізується на практиці» [1, с. 10]. У нашому розумінні технологія має суто практичне підґрунтя і реалізується у певних методах навчання задля досягнення конкретної мети – формування готовності майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії.

Технологія підготовки майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії складається з таких структурних компонентів:

- концептуальна основа;
- змістова частина;

– процесуальна частина, що стосується питань організації навчального процесу відповідно до цілей, методів і форм навчальної діяльності студентів та викладачів;

– діагностична частина (оцінювання поточних результатів навчання відповідно до поставлених цілей).

Концептуальна основа технології включає філософське, психологічне, дидактичне та соціально-педагогічне обґрунтування досягнення освітніх цілей); системність (що визначає мету, чітку процесуальність, взаємозв'язок); керованість (що об'єднує планування, етапність, зворотний зв'язок); цілісність (наявність усіх обов'язкових елементів); інноваційність (нові досягнення педагогічної науки і практики); відтворюваність (алгоритмічність, прозорість, доступність, структурованість); ефективність (результативність, оптимальність, гарантія досягнення певного стандарту навчання); конкурентоспроможність у сучасних умовах.

Змістова частина технології передбачає теоретичне наповнення модулів навчальних дисциплін підготовки до професійної комунікативної взаємодії, спрямоване на формування всіх компонентів підготовки майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії (мотиваційного, когнітивного, діяльнісного), визначає зміст навчально-методичних матеріалів.

Процесуальною частиною технології формування готовності майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії є положення про можливість формування зазначеної якості через вплив на всі компоненти педагогічного процесу, які відображають специфіку діяльності майбутніх судноводіїв, – мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, упродовж трьох послідовних етапів – організаційного, практико-діяльнісного, креативного.

Перший етап (1 курс) – організаційний – передбачав розвиток позитивного ставлення студентів до обраної професії, стимулювання їхнього інтересу до спілкування, прагнення до самовдосконалення. На цьому етапі студентам надавалися інструкції та роз'яснення щодо використання навчальних матеріалів, відбувалася координація подальшої навчальної діяльності з метою усвідомлення студентами необхідності формування готовності до професійної комунікативної взаємодії.

Другий етап (2–3 курс) – практико-діяльнісний – був спрямований на опанування студентами основних понять, термінів, правил і обмежень ведення професійної комунікативної взаємодії майбутніх судноводіїв, засвоєння фахової лексики, процедур експлуатації приладів і обладнання, відпрацю-

вання навичок успішної взаємодії в групі та організації групової діяльності, оптимального розподілу ролей у групі, набуття студентами вміння налагоджувати комунікативну взаємодію та розв'язувати конфлікти, техніки посередництва в конфліктній взаємодії сторін.

Третій етап (4 курс) – креативний – був спрямований на закріплення знань, відпрацювання вміння і набуття стійких навичок професійної комунікативної взаємодії під час виконання професійних завдань у практиці судноводіння (навчально-плавальної та виробничо-плавальної), демонструючи при цьому особистісні якості, необхідні для ведення успішної комунікативної взаємодії.

На різних етапах реалізації технології формування готовності майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії ми використовували такі методи навчання:

– в аудиторній роботі: навчальні бесіди та дискусії, мозковий штурм, ділові ігри, аналіз професійних ситуацій, «розбір польотів», моделювання ситуацій професійної комунікативної взаємодії, програвання інтерв'ю під час прийому на роботу, «брифінг», навчальні тренінги, «круглий стіл», інтерактивні лекції (лекція-«конференція», лекція-«диспут», лекція-«дискусія» тощо), навчально-рольові та ділові ігри, робота в групах, кейс-метод, «акваріум», метод веб-квестів, методи рефлексії та самоконтролю;

– у позааудиторній роботі: перегляд фільмів, відеороликів на професійну тему, прослуховування автентичних аудіозаписів, випуск студентської газети, підготовка матеріалів та випуск радіогазети, презентації за обраною темою, участь в інтернет-форумах, робота з професійними документами англійською мовою.

Висновки. Отже, розроблена авторська технологія підготовки майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії мала на меті удосконалення комунікативних умінь студентів і була спрямована головним чином на професійну комунікацію в процесі здійснення переговорів англійською мовою. На різних етапах реалізації технології були використані різні методи навчання, які сприяли розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності: говорінню, читанню, аудіюванню й письму. Технологія підготовки майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії можлива за умови спільної роботи викладачів і студентів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. Москва : Педагогика, 1993. 213 с.
2. Герганов Л.Д. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки кваліфікованих робітників морського профілю на виробництві : дис. ... д-ра пед. н. Національна академія педагогічних наук України, Інститут професійно-технічної освіти. Київ, 2016. 485 с.

3. Мусоріна М.О. Формування технічної компетентності майбутніх фахівців судноводіння у процесі навчання технічних дисциплін : дис. ... канд. пед. н. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2018. 221 с.

4. Никонорова Л.М. Технология проблемно-модульного обучения иностранному языку в высшей профессиональной школе : монография. М-во образования Рос. Федерации, Казан. гос. энергет. ун-т, Казань : КГЭУ, 2004. 95 с.

5. Педагогические технологии: результаты исследований Ярославской научной школы : монография / под ред. Л.В. Байбородовой, В.В. Юдина. Ярославль : РИО ЯГПУ, 2015. 453 с.

6. Смелікова В.Б. Підготовка майбутніх судноводіїв до професійно орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій : дис. ... канд. пед. наук (доктор філософії). Херсонський державний університет, Херсон, 2017. 305 с.

7. Якунин В.А. Педагогическая психология. Санкт-Петербург, 1998. 231 с.